

Enligt sändlista

Delvis upphävande av landskapsbildsskyddet på Öland

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att gällande förordnande (1966-08-10, dnr IIIR13 40 66) enligt 19 § naturvårdslagen i dess lydelse före 1975-07-01, om skydd för landskapsbilden inom nuvarande Borgholms kommun skall upphöra att gälla.

Länsstyrelsen beslutar att gällande förordnande (1966-08-10, dnr IIIR13 40 66) enligt 19 § naturvårdslagen i dess lydelse före 1975-07-01, om skydd för landskapsbilden inom nuvarande Mörbylånga kommun skall upphöra att gälla, med undantag för det område som framgår av bifogad beslutscharta.

Inom den del i Mörbylånga kommun där skyddet fortsättningsvis skall gälla upphör punkterna 3-8 i det ursprungliga beslutet.

Detta beslut gäller först från den dag då det vinner laga kraft.

Redogörelse för ärendet

Ölandskommunerna har i separata skrivelser till Länsstyrelsen begärt att förordnandet till skydd för Ölands landskapsbild (landskapsbildsskydd) från 1966-08-10 upphävs.

Skyddet för delar av Öland avser ny bebyggelse och förberedelser för bebyggelse (punkterna 1-2) samt åtgärder som avser uppförande av mur, plank, stängsel eller därmed jämförlig anordning, husbehovstäckor, anläggande av enskild väg, inrättande av upplag, framdragning av luftledning, schaktning, fyllning, sprängning, dikning och liknande arbetsföretag (punkterna 3-8). Förordnandet innebär att i beslutet angivna arbetsföretag är tillståndpliktiga med Länsstyrelsen som beslutande. Till grund för beslutet om landskapsbildsskyddet ligger ett omfattande samråds- och utredningsarbete i form av naturvårds- och exploateringsplan för Öland från 1965 (Noex-planen).

Genom särskilda beslut har vissa inskränkningar i omfattningen av det ursprungliga förordnandet gjorts; beslut 1985-06-20 kom att undanta fastigheter om högst 3000 kvm bebyggda med bostadshus, beslut 1992-06-01 undantog komplementbyggnader belägna längre från stranden än huvudbyggnaden, beslut 1994-01-07 undantog ett område vid Skärloväs läge. Upphävanden har också vid ett flertal fall på senare år gjorts i samband med bildandet av nya naturreservat eller vid kommunal planläggning.

Länsstyrelsen har under hösten 2006 genomfört en utredning kring landskapsbildsskyddet, dess historia och behovet av fortsatt skydd av landskapsbilden. Utredningen presenterade förslag till fyra alternativa sätt att hantera skyddet för landskapsbilden. Utredningen har remitterats till kommunerna, Regionförbundet, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet samt Lantmäterimyndigheten.

Borgholms kommun förordar utredningens alternativ att landskapsbildsskyddet upphävs helt för Borgholms kommun. Kommunen anser att förordnandet inte har någon omedelbar motsvarighet i dagens lagstiftning och därför kan ifrågasättas. Förordnandet ger i stället upphov till en större mängd onödiga ärenden. Huvudskälet för att inte genomföra detta alternativ berör världsarvet och Mörbylånga kommun.

Mörbylånga kommun vidhåller i yttrande över utredningen att landskapsbildsskyddet bör upphävas helt. Inledningsvis är man beredd att acceptera Länsstyrelsens förslag att kvarlämna skyddet för östra kustens sjömarker samt Stora Alvaret, men med förbehåll att arbetet med upphävande av landskapsbildsskyddet i sin helhet påbörjas omgående.

Naturvårdsverket samt Riksantikvarieämbetet är eniga om att tillstyrka förslaget om ett delvis upphävande av landskapsbildsskyddet men anser vidare att det bör ske först efter att områdesbestämmelser upprättats för vissa radbyar och att kommunerna i sina översiktsplaner givit tillräckliga riktlinjer för prövning av ny bebyggelse och andra verksamheter. Riksantikvarieämbetet pekar på att man först bör utreda förslagets samlade konsekvenser för det öländska kulturlandskapets värden samt att man i översiktsplanerna redogör för hur dessa kan säkras genom detaljplaner, natur- och kulturresevat eller byggnadsminnesförklaringar m.m. RAÄ förutsätter att kommunerna har eller skaffar sig god kompetens på natur- och kulturområdet. Naturvårdsverket pekar också på behovet av att förordnande om samrådsområde har aktualiserats för relevanta områden. På sikt bör, enligt Naturvårdsverket, ambitionen vara att upphäva landskapsbildsskyddet helt och tillsammans med kommunerna säkerställa att skydd enligt modern lagstiftning skall gälla.

Motivering av beslutet

Öland är med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i sin helhet av riksintresse enligt 4 kap 1, 2 och 3 §§ miljöbalken (MB). Betydande områden på Öland är bedömda vara av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden och friluftslivet (3 kap 6 § MB) enligt beslut av Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Betydande delar av Mörbylånga kommun ingår i världsarvet Södra Ölands Odlingslandskap.

Det är Länsstyrelsens uppfattning att landskapsbildsskyddet väl svarat mot det behov som Noex-planen angav av styrning av ny bebyggelse och arbetsföretag till ur natur- och kulturmiljösynpunkt mindre känsliga områden. De inventeringar och

överväganden som gjordes i samband med att Noex-planen arbetades fram visar också god överensstämmelse med senare analyser och överväganden om ur natur- och kulturmiljösynpunkt värdefulla områden (jfr. Länsstyrelsens natur- och kulturmiljöprogram Natur och kultur på Öland 2001). Noex-planen och landskapsbildsskyddet har i hög grad medverkat till att ny fritidsbebyggelse i stor utsträckning tillkommit inom områden som i planen anvisades för planlagd bebyggelse. Genom den prövning som landskapsbildsskyddet förutsätter har både övrig bebyggelse och övriga arbetsföretag kunnat styras undan från skyddsvärda områden och i många fall kunnat hänvisas till mindre känsliga landskapsavsnitt. Det är uppenbart att de motiv fortfarande är giltiga som en gång låg till grund för bedömningen att olämpligt förlagda eller utformade ekonomibyggnader skulle kunna påverka natur- och kulturmiljön på Stora Alvaret med angränsande områden på ett oacceptabelt sätt. De öländska radbyarnas speciella kulturvärden bör också särskilt beaktas inte minst nu när södra Öland blivit världsarv.

I samband med inlämnandet av ansökan om nominering till UNESCO:s världsarvslista redovisades de nuvarande skyddsbestämmelser som verkade för att tillgodose bevarandet av de värden som utgör Södra Ölands odlingslandskap. Landskapsbildsskyddet har haft denna betydelse genom att bestämmelserna fångat upp viss verksamhet som inte annars är reglerad. UNESCO har därefter övervägt både värdena och relevansen och tyngden i det befintliga regelverket och har funnit att de lagar och förordnanden som då fanns var tillräckliga. Av denna anledning anser Länsstyrelsen att ett upphävande av landskapsbildsskyddet avseende byggnader i världsarvsområdet i dagsläget inte är möjligt. Länsstyrelsen konstaterar att åtagandet att långsiktigt bevara värdena i världsarvsområdet kräver en särskild reglering av den påverkan på landskapet som nya byggnader och väsentlig ändring av befintlig bebyggelse utgör just i detta område. Landskapsbildsskyddsförordnandet är dock en föråldrad skyddsform och bör ersättas av annat skydd där det kvarstår behov av fortsatt reglering utöver den generella lagstiftningen. Den lämpligaste formen för reglering är av flera skäl områdesbestämmelser enligt PBL som kommunen beslutar om. Länsstyrelsen konstaterar därför att det nu kvarlämnade landskapsbildsskyddsförordnandet i Mörbylånga kommun så snart som möjligt bör ersättas av områdesbestämmelser enligt 5 kap 16 § PBL med lämpliga förordnande enligt 8 kap 6 § PBL. Länsstyrelsen ser fram emot förslag från kommunen på sådana områdesbestämmelser inom ramen för de samråd om planfrågor som regelbundet sker mellan Länsstyrelsen och kommunerna. Fördelarna med att inrätta områdesbestämmelser istället för nuvarande landskapsbildsskydd är bl a att den formella hanteringen förenklas för allmänheten och då särskilt för dem som genom lantbruk och annan verksamhet på landsbygden upprätthåller och utvecklar värdena inom världsarvet.

Beträffande ny bebyggelse i övrigt konstaterar Länsstyrelsen att plan- och bygglagens kap 2 och 3 och miljöbalkens kap 3 och 4 generellt täcker in erforderliga krav vid bygglovprövning av aktuella ärenden. I PBL 3 kap 1§ sägs: "Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen.

Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan.” Bedömningarna görs av bygg- och miljönämnden och då kommunerna har stadsarkitektkompetens gör Länsstyrelsen bedömningen att det inte finns skäl behålla landskapsbildsskyddet i hela sin nuvarande omfattning. För områden vilka även omfattas av riksintresse för kulturmiljövården är det dock angeläget att kommunen anlitar antikvarisk expertis vid bedömningen av ärenden avseende bebyggelse och andra ingrepp i kulturlandskapet.

Det får likväl förutsättas att såväl Borgholms som Mörbylånga kommun i sina översiktsplaner tydliggör lämpliga och tillräckliga riktlinjer för prövning av ny bebyggelse och andra arbetsföretag inom områden i övrigt med särskilda landskapsbilda-, kulturmiljö- eller naturvårdsvärden. Det är Länsstyrelsens uppfattning att tidigare nämnda områdesbestämmelser i relevanta fall kan svara upp mot detta behov i båda kommunerna.

Beträffande övriga exploateringsåtgärder som hittills har omfattats av landskapsbildsskyddet (husbehovstakter, schaktning, fyllning, sprängning eller annat liknande arbetsföretag samt att inrätta upplag för annat ändamål än för jordbrukets, fiskets och skogsskötselns behov) anser Länsstyrelsen att dessa omfattas av den allmänna samrådsplikten enligt 12 kap 6 § miljöbalken (åtgärder som väsentligt kan komma att förändra naturmiljön) och att denna i fortsättningen tillgodoser skyddets syfte. Detta gäller i landskapet i sin helhet.

Dikning eller markavvattnings är numera generellt förbjuden i Kalmar län och större delen av södra Sverige. Eventuell dispens för tillståndsprövning meddelas av Länsstyrelsen. Dessa beslut kan enligt nuvarande lagstiftning inte delegeras till kommunen.

Vissa av de områden som hittills haft landskapsbildsskydd är också utpekade som Natura 2000-områden. Inom dessa områden kräver åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön tillstånd (7 kap 28 a § MB). Värt att nämna är dock att en sådan tillståndsprövning enbart fokuserar på de värden som utgjort grund för Natura 2000-utpekandet, dvs. de miljöer eller arter som inom EU anses särskilt skyddsvärda enligt fågel- eller habitatdirektivet. Denna tillståndsprövning berör således inte frågan om påverkan på landskapsbilden eller andra miljöaspekter som normalt fångas upp i andra anmälnings- eller tillståndsärenden enligt miljöbalken.

Länsstyrelsen erinrar om att fastighet eller arbetsföretag kan omfattas av andra förbud eller skydd, t ex enligt kulturminneslagen, vilka även fortsättningsvis kan påfordra prövning och tillstånd av Länsstyrelsen.

Trots det till stora delar upphävd landskapsbildsskyddet på Öland måste framhållas att det underlag som nuvarande landskapsbildsskydd bygger på (kartor och redovisningar) även fortsättningsvis har ett stort värde vid planering och prövning. Länsstyrelsen har för avsikt att låta de digitala avgränsningarna ligga kvar i våra granskningssystem, som är tillgängliga för kommunerna och

2007-05-21

521-632-05
521-1841-06

allmänheten, för att fortsatt ge vägledning om vilka områden som har särskilt stort värde ur landskapsbildssynpunkt.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Regeringen, Miljödepartementet, se bilaga.

Kungörelse

Beslutet skall kungöras i länets författningssamling samt införas i ortstidning.

Delgivning anses ha skett den dag kungörelsen var införd i ortstidning.

Beslut i detta ärende har fattats av länsrådet Anne-Li Fiskesjö efter föredragning av Tomas Järnetun (naturskydd). I beslutet har även deltagit länsarkitekt Ingegärd Widerström, länsantikvarie Kjell-Håkan Arnell, länsassessor Anders Enroth, miljövårdsdirektör Stefan Svenaeus, naturvårdsdirektör Markus Forslund och chefen för naturenheten Tommy Hammar.

Anne-Li Fiskesjö

Tomas Järnetun

Bilaga

1. Beslutscharta
2. Länsstyrelsens beslut om landskapsbildskyddsförordnande 1966-08-10

Kopia

Kommunstyrelsen i Borgholms kommun
Miljö- och byggnadsnämnden i Borgholms kommun
Kommunstyrelsen i Mörbylånga kommun
Miljö- och byggnadsnämnden i Mörbylånga kommun
Naturvårdsverket
Riksantikvarieämbetet
Generalläkaren
Lantmäterimyndigheten
Regionförbundet i Kalmar län
LRF Sydost
Ölands Naturskyddsförening, Annika Holm, Storgatan 25A, 387 31 Borgholm
Naturenheten (exp, naturvårdsregistret/ROPE)
Miljöenheten
Rättsenheten
Samhällsutvecklingsenhetens kulturmiljöfunktion
Samhällsutvecklingsenhetens plan- och bostadsfunktion
IT/GIS (AA)
Akten

LÄNSSTYRELSEN
KALMAR LÄN

Översiktskarta Landskapsbildsskydd gällande efter beslut 2007-05-21 Mörbylånga kommun

Skala: 1:200 000

521-1841-06
2007-05-21

